

Olev Muska iseendast

Austraalia eestlane Olev Muska on üks neid “ilma-laanen laiali” eesti muusikuid, kelle tegemisi kodumaal ehk veidi teatakse, kuid siiski kaugeltki mitte nii palju, kui peaks. Järgnevalt tutvustab mitmekülgne muusik oma elu- ja loometeed ning erihuvi, helidisaini.

Iseendast

Sündisin 1953. aastal Sydneys Austraalias ja olen siiani selle maa kodanik. Kuuekümnendate briti biidi vaimustuses (Rolling Stones, Them, Manfred Mann, Pretty Things, Yardbirds, Animals) õpetasin endale kolmeteistkümnendaastast selgeks kitarrimängu. Pühkedeelia mõjul kaldusin salvestamise poole ja otsisin kahe reaalist makki kasutades võimalusi helidega maalida. Selline variant pakkus loomingulisemat alternatiivi bändide tüüpiliselt kitsale “isiksudünaamikale”. Katsetused olid küllaltki eksperimentaalsed ning parima tulemuse andsid just madalakvaliteediliste riistade viletsad võimalused, vahel ka lihtsalt puhtalt õnnetused, nagu vannitoa kaaja, halvasti loatud helilintidel tekkinud magnetiline ebastabiilsus, kogemata “kövari” lähedale demagnetiseeruma ununenud kassetid jms. Paralleelselt õppisin kunstikoolis, maalisin kooskõlas tol ajal populaarse “mõistelise” kunsti (*conceptual art*) liikumisega fotorealismi stiilis, pidades sellist pedantset tööd minimalismiks.

Pärast kunstikooli, 1975. aastal külastasin esimest korda (nõukogude) Eestit. Järgnesid eksperimendid super-8 mm filmiformaadiga, kuid filmikooli asemel sattusin mõneks aastaks hoopis Sydney kuul-

samatesse reklaamiagentuuridesse *art director*’iks, õppides väga palju meediast, äridisainist ja turustamisest.

Klientidega “joomalõunatel” käimisest tüdinenud, õppisin iseseisvalt elektroonilist muusikat, lahkusin reklaamiagentuuride maailmast ja alustasin omaenda disainiäri, mis kestab tänaseni. Käsi käes kolleeg Randolph Voglsamiga rajasime 1979. aastal helistuudio, omades vaid neljarealist makki, mikserpulti jms ning paari Korg MS-10 monosünti. Meie muusika oli küllaltki meloodiline ja harmooniline, õppisime koos väga palju salvestustehnikast, kuni Voglsam 1980. aastal ootamatult mootorrattaõnnetuses surma sai.

Omal käel arendasin mikromuusika stiili, olles kõvasti mõjutatud Kraftwerkist. 1985. aastal ilmus mu esimene LP-plaat “Vanad eesti valsid”, kus tuntud eesti rahvantsud kõlasid mikromuusikana, mida olin tundide kaupa piinliku täpsusega Apple II kompuutrisse sisestanud, valmistades nii ette taasesitust omavahel ühendatud süntesaatoritel. Saatsin selle imeliku salvestise Veljo Tormisele, paludes tema arvamust. Sellest algaski meie pidev kontakt.

Kiri-uu

1986. aastal moodustasin Sydneys koos Rootsist saabunud Anni Meistriga kahe-

teistliikmelise lauluansambli Kiri-uu. Olles maast madalast eestluses kasvanud, tahtsime vahelduseks luua koori, millega laulda natuke peenemat värki *à la* Tormis. Ka pidasime oluliseks rikastada ansambli helivärve elektroonika abil. Juhtus nii, et selline müstiline eksootika oli Austraalia ühiskonnas parasjagu populaarne. Mõni ajakirjanik oli päris üllatunud, kuuldes, et oleme siin sündinud, mitte uustulnukad. Oma vaeva eest saime (lisaks muule kuulsusele) neli täрни kohalikus ajalehes Rolling Stone, kuid ei suutnud kuidagi seda kuulsust kapitaliseerida.

Sõna “kiri-uu” pärineb Veljo Tormise seatud nukrast ja igatsevast kiigelaulust “Kiik tahab kindaid”, millele maestro löi ise sobiva refrääni. Kaugel Austraalias tundus selline nimevalik juhuslik, kuid tegelikult valis sõna hoopis meid. Täiuslikust noodikogust, millega lugupeetud helilooja oli meid lahkesti varustanud ning mille najal hakkasime omaenda rahvalauluvariante looma, sattus ette just “kiri-uu”.

Kiri-uu esimesel ning vapustaval 1989. aastal toimunud külaskäigul Eestisse tervitas meid Estonia kontserdisaali laval kibü ja pihlakaoksaga Tormis, kes väitis: “Eestimaa on teid omaks võtnud.”

1986. aastal komponeerisin fondi Austraalia Council for the Arts toetusraha abil viieminutilise pala “Tere”, tarvitates selle aja uudistehnikat Yamaha SPX 90 digitaalset kajamasinat. Söötis sisse laulja Ingrid Slameri variatsiooni sõnast “tere” ja töötlesin seda nii palju, kui masinavärk lubas. Sündis tihe teos, mida esitati Sydney Eesti päevade avaõhtul. Pala oli küllaltki avangardne ja ei olnud palju sealsele kuulajakonnale. Alles 1989. aastal Eestisse tulles tuli välja helitöö tõeline tähendus.

Nõukogude ajal võis Eestis esinemisest vaid unistada, kuid pärast Melbourne’i Estot 1988. aastal kutsuti Kiri-uu kodumaale kontserte andma. Kava koostamisel leidsime, et taskulambid peos läbi pimedada saali erinevatest nurkadest “Tere” saatel lavale tulek oleks kontserdile ideaalne algus. Eesti rahva südamlük vastuvõtt oli ootama-

tult taipav ja sügav, mõistes kodumaalt lahkunud laste tagasitulekut. Taas selgus alles Eestis, kellele ja mispärast olin selle helitöö loonud.

Pärast 1989. aasta kontserdireisi läks laulukoor laiali ja lõpuks kujunes välja duo keldi juurtega Coralie Joyce'iga, kellega lihasime Kiri-uu arsenalil kompuutri (Atari) ja sãmpleri (Sequential Circuits Prophet 2002+). Andsime sellele laulustiilile nimeks "desktop a cappella". Valmis heliplaat Veljo Tormise "Ingerimaa õhtute" põhjal (1991–1993), kus tegelesin väga põhjalikult laulusõnade silpideks lahtiharutamise ning taas kokkuseadmisega. Pedantne, vahest doktorikraadigi vääriv töö tegeles lauldava keele põhiomadustega, selle muusikalise unikaalsuse, emotsionaalsete helikäikude, intonatsioonide ning modulatsioonidega.

Sydney Macquarie ülikooli ettepanekul korraldasin koos Coralie'ga nüüdisaegse muusika osakonna stuudio varustamist ning ka klasside tööd. Sydney nüüdiskunsti muuseumi helikunsti festivali "Sound in Space" (1995) jaoks valmistasime audiovisuaalse pala "It Doesn't Sound Like a Real Instrument". 1998. aastal võitsin Austraalia kirjastajate liidult prestiižse preemia parima noorteramuatu disaini eest ("Dance Till You Drop"; Random House). Järgnes Kiri-uu süntees keldi ja soomeugri muusikast ("Šoti-ugri", 2000). Aastatel 1992, 1996 ja 2000 andsime kontserte New Yorgis ja Eestis. 2001. aastal toimus audiovisuaalne koostöö tantsijate ja koreograafide Marika Blossfeldti ning Rene Nõmmikuga, mis kulmineerus esinemistega Rootsisis. Hiljem olen teinud koostööd Austraalia tippansambli The Song Company soprani Jo Burtoniga.

2005. aastal disainisin ning kirjastasin 84-leheküljelise kireva raamatu "Sõrve: 50 Fabulous Years of Sydney Estonian Summer Camps".

Kiri-uu praegune seis on peamiselt minust endast, vahel ka mu vennast Arno Muskast. Ta ütleb nii: "Kiri-uu on üks hea isuga mikroskoopiline disainiorganism. Ta imab klientide ja projektide andmeid ja paiskab välja sisu vastavalt disaini, turunduse, hariduse ja kultuuri nõuetele." Ta peegeldab mu isiklike otsinguid ja katsetusi uute võimaluste, tehnika ning projektidega, millal ja kus iganes.

Lisaks vahetevahel ülikoolides õpetamisele olen viimasel paaril aastal aidanud koos kolleeg Angela Pasquaaga rajada ühe Sydney eeslinna raamatukogus asuvat multimeedia stuudiot, mille projektid on ambitsioonikad ja laiaulatuslikud, hõlmates heliloomingut, helisalvestust, graafilist disaini, lühifilmide tegemist ja muud. Õpivad nii noored kui vanad, nende seas kas või selline isik nagu paraolümpia ratastoolisõidu hõbemedalist Paul Nunnari, kelle filmi Alaska maratonist (kuue päevaga 450 km) monteerisin pooltunniseks DVDks.

Mu praegune töökava on tihe ja kirev, siia kuuluvad trükiste ja sisekujunduste disain, heliinstallatsioonid, filmiheli ja -muusika, filmimontaaž, multifilmid, veebileheküljed ning salvestused muusikute ja bändidega. Kõike seda ma ka õpetan.

Lisaks ansambli High Llamas plaadile "Beet, Maize and Corn" (2003), mis on pühendatud Stereolabi ootamatult surnud liikmele Mary Hansenile (nägin Stereolabi mittel korral Sydneys), kuulan veidrat Melbourne'i bändi Architecture in Helsinki ja

Scott Walkeri vanu sooloalbumeid kuue- ja seitsmekümnendatest, kõrvuti (vahel ühel ajal) Wochtzchée plaadiga "Diktüoneemakilt". Kodus ootavad kompuutrites, ketastel ja heliintidel aastate jooksul valminud helitööd. Võib-olla ilmub mu järgmine väljaanne mõne Eesti firma kaudu?

Helidisaini ajaloost

Loomadena õppisime looduses heli tajumist, tõlgendamist ja püsimajäämise huvides sellele viisikohaselt reageerimist. Inimeste loodud ümbruskonnas, ühiskondlikus ja kultuurilises kontekstis peame lugu organiseeritud helist, nimelt keelest ja muusikast.

Helidisaineri töö ongi helide organiseerimine mingiks otstarbeks. Varem oli selline helide organisaator helilooja, muusik või laulja, kes rakendas häält ja/või muusikariistu, akustikat ja miljööd. Kahekümnenda sajandi algul tekkis uus tehnika, mis võimaldas muusika, heli salvestamist, paljundamist ja laiemat levikut. Ühtlasi arensid sajandi jooksul ka salvestamis-, paljundamis- ja leviku meetodid, rakendades nii vinüüli, magnetlinti, optilist heli kui ka digitaaltehnikat. Ka akustika teadusliku alana on tublisti arenenud. Tänapäeva helidisaineril on rohkem kui kunagi varem käepärast loominguilisi riistu, kontekste ja teaduslikke ressursse heliloominguks. Suuremate levimisvõimaluste tõttu on tekkinud uus kuulajaskond, uued heli vormid ja žanrid. Kontserdisaali, kinolina ja koduraadio kõrvale on ilmunud igasugused arvutivõrgus levivad ja kaasaskantavad vahendid. Ohtralt on ka võimalusi rahvusvaheliseks koostööks.

Loomisest

Nagu igasuguses disainis, on ka helidisainis omad elemendid ja printsiibid, mille abil loomingut analüüsida, ehitada või skulptureerida. Olles nii visuaalne kui ka helidisainer, rakendan ma mõlemal alal sageli ühiseid kriteeriume. Selline tunnetamine soosib paremat kooskõla helide ja visuaalide vahel.

Disaini elemendid ja algained:

- joon (meloodia)
- kuju (suurus ja pikkus)
- tekstuur (tämbel)
- heledus või tumedus (toon)
- värv (orkestreering)
- vorm ehk sügavus (esi- ja tagaplaan) + laius (nt stereo) + kõrgus (asimuut) (müra või vaikus)

Printsiibid, kuidas algaineid tööle panna:

- ühtsus
- mitmekesisus
- tasakaal
- rõhk
- liikumine ja rütm
- kontrast
- muster

Tänu tänapäeva digitaaltehnikale võimaldab heli visuaaliseerimine kuvarekraanil pala vaba ja intuiitivset ehitust. Nagu vana noidipaberil, võimaldab seegi füüsilist heli ise vabalt kirjutada, maalida ja monteerida. Loomingujooksuline kompuutriheli kujutus võib tihti peale olla sama hästi nähtav kui ka kuuldav.

Kuna kompuuter hõlmab olenevalt tarkvarast igasuguseid meediume, ongi oluline,

et tekiks distsipliinidevaheline arutelu. Alles siis saab tekkida tõeline süntees. Tihti otsin ma disaini helis ning muusikaalsust disainis.

Praegu leian ma isiklikult, et muusikataarkvara pakub võrreldes visuaalprogrammidega (nt Photoshop, Illustrator ja Final Cut Pro) rohkem võimalusi eksperimenteerida. Loogiliste inversioonide tekitamine tundub kättesaadavam just muusikas. Eelistan mängulisust funktsionaalsusele – näiteks Cubase sobib paremini kui Protools. Üks lemmikprogramme on Metasynt.

Kontekstist

Iga koht on akustiline paik – planeeritud või mitte, väljas või toas, avalik või privaatne. Puhta heli kõrval võib esitada ka praktilisi küsimusi, näiteks:

- Kas heliskulptuur või kõlav kunstiteos on permanentne või ajutine?
- Toas, väljas või virtuaalne?
- Kuidas on töö paigutatud/paigaldatud/mahutatud?
- On ta paigalolev või liikuv?
- Missugune on ta hajutatuse, näiteks kas heli tuleb ühest või mitmest kandist?
- Kas kõlarid, kuularid või vabaõhulisus?
- Mehaanika, elekter või elektroonika?
- Andmed pikkuse/kestuse/suuruse kohta;
- Varieeruvus päevast päeva/pikema aja jooksul;
- Ümbruskonna visuaalsed nõuded/vajadused, näiteks:
  - komplekssus
  - kineetika/kinesteetika
  - skulptuur

- multimeedia installatsiooni-
elemendid
- mitte-silmapaistvus
- arhitektuuriga haakumine/
kokkukulamine

Tänapäeval on just kuulaja seisukoht eriti oluline. Interaktiivne pala ei eksisteeri enne, kui kasutaja töö või tööriista tarvitama ei hakka. Nagu vanas rahvalaulus, võivad siin looja, esineja ja kuulajaskonna rollid vabamalt vahetuda. Sellises olukorras pole ohjad enam eksklusiivselt helilooja käes.

Veel küsimusi. Kas kuulamine on kuidagi suunatud või juhuslik? Kas kuulaja tähelepanu on millegagi hajutatud? Mida tahetakse kuulajale pakkuda: ergutust, õhutamist või hälvitust? Misnäoline on heli ümbruskond: kooskõlav või dissonantne; galerii või ärikeskus? Missugused on ajaloolised tegurid? Ja nõnda edasi.

FOTOD INTERNETIST